

Datum van inontvangstneming : 28/10/2016

Zaak C-503/16

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

23 september 2016

Verwijzende rechter:

Tribunal da Relação de Évora (Portugal)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

16 juni 2016

Verzoekende partij:

████████████████████

Verwerende partij:

Crédito Agrícola Seguros – Companhia de Seguros de Ramos Reais, SA

Voorwerp van het hoofdgeding

- 1 In de onderhavige zaak, waarin de eigenaar van een motorvoertuig, tevens verzekeringnemer, gelaedeerde is ter zake van de schade die hem is berokkend door zijn eigen voertuig, dat werd bestuurd door een derde die het gestolen had en die hem met het voertuig opzettelijk heeft aangereden, is de vraag aan de orde of de nationale bepalingen die schadeloosstelling van de eigenaar van een voertuig uitdrukkelijk uitsluiten wanneer hij wordt aangereden door het hem in eigendom toebehorende voertuig, toepasselijk zijn.

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

- 2 Artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

Prejudiciële vraag

„Moet het gemeenschapsrecht, meer bepaald de artikelen 12, lid 3, en 13, lid 1, van richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid, aldus worden uitgelegd dat het in geval van een verkeersongeval waardoor lichamelijk letsel en materiële schade is toegebracht aan een voetganger die opzettelijk is aangereden door het hem in eigendom toebehorende voertuig, dat werd bestuurd door de persoon die het voertuig gestolen had, eraan in de weg staat dat schadeloosstelling van die voetganger naar nationaal recht is uitgesloten op grond dat hij eigenaar van het voertuig en verzekeringnemer is?”

Ingeroepen bepalingen van Unierecht

- 3 Derde Richtlijn 90/232/EEG van de Raad van 14 mei 1990 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven (PB 1990, L 129, blz. 33).
- 4 Richtlijn 2005/14/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2005 houdende wijziging van de richtlijnen 72/166/EEG, 84/5/EEG, 88/357/EEG en 90/232/EEG van de Raad, en richtlijn 2000/26/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven (PB 2005, L 149, blz. 14).
- 5 Richtlijn 2009/103/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid (PB 2009, L 263, blz. 11)

Artikel 12^o(„Bijzondere slachtoffercategorieën”)

„[...]”

3. De in artikel 3 bedoelde verzekering dekt lichamelijk letsel en materiële schade, geleden door voetgangers, fietsers en andere niet-gemotoriseerde weggebruikers die, als gevolg van een ongeval waarbij een motorvoertuig is betrokken, recht hebben op een vergoeding uit hoofde van het nationale burgerlijk recht.”

Deze bepaling doet geen afbreuk aan de wettelijke aansprakelijkheid, noch aan het bedrag van de schade.”

Artikel 13° („Uitsluitingsclausules”)

„1. Iedere lidstaat neemt de nodige maatregelen, opdat alle wettelijke bepalingen of contractuele clausules in een verzekeringspolis, afgegeven overeenkomstig artikel 3, voor de toepassing van dat artikel worden geacht niet te gelden inzake aanspraken van derden die slachtoffer zijn van een ongeval, in gevallen waarin van de verzekering is uitgesloten het gebruik of het besturen van voertuigen:

- a) door personen die daartoe niet uitdrukkelijk of stilzwijgend gemachtigd zijn;
- b) door personen die geen rijbewijs hebben om het betrokken voertuig te besturen;
- c) door personen die de wettelijke technische vereisten inzake de toestand en veiligheid van het betrokken voertuig niet in acht hebben genomen.

[...]”

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

- 6 Decreto-Lei 291/2007 van 21 augustus 2007 betreffende de verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid voor motorvoertuigen

Artikel 4

„Verzekeringsplicht

1. Eenieder die wettelijk aansprakelijk kan zijn voor de vergoeding van lichamelijk letsel of materiële schade die aan een derde wordt toegebracht door een motorvoertuig of de aanhanger daarvan voor het besturen waarvan een specifiek document vereist is en dat gewoonlijk in Portugal is gestald, moet, om met dat voertuig aan het verkeer te kunnen deelnemen, gedekt zijn door een verzekering die die aansprakelijkheid dekt overeenkomstig het bepaalde in dit besluit.

[...]”

Artikel 11

„Materiële werkingssfeer

1. [...]
2. De verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid als bedoeld in artikel 4 dekt alle schade die opkomt aan voetgangers, fietsers en andere niet-gemotoriseerde weggebruikers, wanneer en voor zover de wet die van

toepassing is op de wettelijke aansprakelijkheid die uit het verkeersongeval voortvloeit, in vergoeding van de schade voorziet.

[...]"

Artikel 14

„Uitsluitingen

1. Van dekking door de verzekering is uitgesloten het lichamelijk letsel van de voor het ongeval aansprakelijke bestuurder van het verzekerde voertuig alsook de daaruit voortvloeiende schade.
2. Van dekking door de verzekering is eveneens uitgesloten de aan de volgende personen berokkende materiële schade:
 - a) de voor het ongeval aansprakelijke bestuurder van het voertuig;
 - b) de verzekeringnemer;
 - c) alle personen wier aansprakelijkheid, met name op grond van de eigendom van het verzekerde voertuig ingevolge het eerste lid van het volgende artikel gedekt is."

Artikel 15

„Personen wier aansprakelijkheid gedekt is

1. De overeenkomst dekt de wettelijke aansprakelijkheid van de verzekeringnemer, van de in artikel 4 vermelde personen die verplicht verzekerd zijn en van de rechtmatige houders en bestuurders van het voertuig.
2. Onverminderd het bepaalde in het volgende lid, dekt de verzekering mede de uitkering van vergoedingen die verschuldigd zijn door de pleger van diefstal, roof of opzettelijk wederrechtelijk gebruik van het voertuig of door de persoon die opzettelijk een ongeval heeft veroorzaakt.
3. In geval van diefstal, roof of opzettelijk wederrechtelijk gebruik van een voertuig en het opzettelijk veroorzaken van een ongeval dekt de verzekering niet de uitkering van de vergoedingen die door de respectieve plegers en medeplegers verschuldigd zijn aan de eigenaar, de vruchtgebruiker, de verkrijger onder eigendomsvoorbehoud of de lessee bij financiële leasing alsook aan de plegers of medeplegers of aan de vervoerde inzittenden die er kennis van droegen dat het voertuig wederrechtelijk gehouden werd en uit vrije wil erin vervoerd werden."

Artikel 9 (Uitlegging van de wet)

„1. De uitlegging mag niet enkel worden gebaseerd op de bewoordingen van de wet. Zij dient, uitgaande van de tekst, de redenering van de wetgever te reconstitueren, waarbij vooral de eenvormigheid van het rechtssysteem, de omstandigheden waaronder de wet tot stand is gekomen en de specifieke situatie op het tijdstip van de toepassing ervan in de beschouwing moeten worden betrokken.

2. De uitlegging mag echter niet steunen op een wetgevende redenering waarvoor de bewoordingen van de wet niet de geringste steun bieden, zij het ook in onvolledige vorm.

3. Bij de bepaling van de betekenis en de draagwijdte van de wet gaat de uitlegger ervan uit dat de wetgever de meest geschikte oplossingen heeft gekozen en zijn redenering op passende wijze tot uitdrukking heeft gebracht.”

Artikel 483 (Algemeen beginsel)

„1. Hij die opzettelijk of louter door schuld wederrechtelijk het recht van een ander of een ter bescherming van vreemde belangen dienend rechtsvoorschrift schendt, is gehouden, de gelaedeerde voor de uit die schending voortvloeiende schade schadeloos te stellen.

[...]”

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 8 Op 26 april 2009 bevonden [REDACTED] (hierna: [REDACTED] of „verzoeker”) en zijn echtgenote zich op hun landgoed te Chamusca (Portugal). Op een binnenhof bevonden zich twee motorvoertuigen: een aan [REDACTED] toebehorend busje (hierna: „voertuig 1”) en een aan de echtgenote van deze laatste toebehorende personenauto (hierna: „voertuig 2”).
- 9 Rond 18:00 uur zagen [REDACTED] en zijn echtgenote aan het stuur van voertuig 1 een onbekende man, die het voertuig startte. [REDACTED] en zijn echtgenote stapten onmiddellijk in voertuig 2 en vervolgden de bestuurder van voertuig 1.
- 10 Nadat de bestuurder van voertuig 1 was gestopt, verliet [REDACTED] voertuig 2 om zich naar de bestuurder van voertuig 1 te begeven. Deze laatste zette de achteruitversnelling in en raakte daardoor de rechterkant van voertuig 2 en [REDACTED] die op de grond viel.
- 11 Voertuig 1 reed daarop weer vooruit en vervolgens plotseling en snel achteruit. Daarbij reed het [REDACTED] die zojuist was opgestaan, opnieuw aan en

reed het over hem heen. [REDACTED] werd over een afstand van circa 8 meter door het busje meegesleurd.

- 12 Op de datum van het ongeval was de aansprakelijkheid voor door voertuig 1 aan derden toegebrachte schade in een verzekeringspolis aan verweerster overgedragen.
- 13 Vast staat dat het ongeval is veroorzaakt door de schuld van de schadeveroorzaker. Daarmee staat ook vast dat deze aansprakelijk is voor de vergoeding van de door het ongeval veroorzaakte schade.
- 14 [REDACTED] heeft vervolgens bij het Tribunal Judicial da Comarca de Santarém een vordering ingediend tegen Crédito Agrícola Seguros – Companhia de Seguros de Ramos Reais, SA. Hij heeft veroordeling van deze laatste tot betaling van een bedrag van 210 641 EUR gevorderd ter vergoeding van vermogensschade en niet-vermogensschade, vermeerderd met rente te rekenen vanaf de datum van de dagvaarding.
- 15 In de uitspraak van voormelde rechterlijke instantie is aan verzoeker geen schadevergoeding toegekend, daar op grond van artikel 15, lid 3, van Decreto-Lei 291/2007 werd geoordeeld dat verzoeker niet voor schadeloosstelling in aanmerking kwam omdat hij de eigenaar was van het voertuig waarmee hij was aangereden.
- 16 [REDACTED] heeft hoger beroep ingesteld bij het Tribunal da Relação de Evora.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 17 [REDACTED] voert aan dat artikel 15, lid 3, van Decreto-Lei 291/2007 eng moet worden uitgelegd in die zin dat daarin alleen wordt uitgesloten de schadeloosstelling voor materiële schade van de eigenaar van het voertuig in geval van roof, diefstal of opzettelijk wederrechtelijk gebruik van het voertuig, daar de wetgever heeft gewild dat de eigenaar zonder een cascoverzekering af te sluiten voor die schade gedekt zou zijn.
- 18 De Portugese wetgever heeft een geval als het thans aan de orde zijnde – diefstal van een voertuig en aanrijding van de eigenaar ervan met dat voertuig – niet voor ogen gehad. De toepassing van voormeld artikel 15, lid 3, zoals in de aangevochten beslissing is in strijd met het Unierecht.
- 19 Zowel volgens het Unierecht als volgens de rechtspraak van het Portugese Supremo Tribunal de Justiça is de verplichte motorrijtuigenverzekering een maatschappelijke waarborg of een overeenkomst ten gunste van de benadeelde derde, die voornamelijk dient ter bescherming van het slachtoffer van een verkeersongeval door in zo ruim mogelijke mate de dekking van de door deze

geleden schade te waarborgen, en betreft het hier een overeenkomst in het openbaar belang.

- 20 De verplichte aansprakelijkheidsverzekering dient vooral ter bescherming van het slachtoffer met lichamelijk letsel, en omvat de schadeloosstelling van alle personen behalve de bestuurder zelf bij ongevallen die die personen niet hebben veroorzaakt. Voor de schadeloosstelling van verzoeker is de kernvraag, welke positie hij in het onderhavige schadegeval inneemt. Verzoeker voert aan dat hij ondubbelzinnig derde is, daar hij is aangereden door een voertuig dat door een ander werd bestuurd. Dat voertuig was weliswaar zijn eigendom, maar toen hij erdoor werd aangereden waren het bezit en het houderschap ervan hem ontnomen, zodat hij er niet daadwerkelijk over beschikte. Verzoeker had niets te doen met het gedrag van de persoon die hem heeft aangereden en met de handelingen die hem schade hebben berokkend.
- 21 De in Portugees recht omgezette derde richtlijn bepaalt dat de verplichte motorrijtuigenverzekering als voornaamste doel heeft de bescherming van het slachtoffer dat lichamelijk letsel heeft opgelopen, dat schadeloos moet worden gesteld voor lichamelijk letsel als gevolg van een verkeersongeval dat het niet zelf heeft veroorzaakt.
- 22 In tegenstelling tot een vroegere opvatting wordt thans ter zake van verkeersongevallen onder „derde” verstaan een ieder die de aansprakelijkheid voor een ongeval bij een ander kan leggen. In het onderhavige geval kan niet worden ontkend dat verzoeker de onbekende die zijn voertuig gestolen heeft aansprakelijk kan stellen voor het feit dat hij is aangereden. Bijgevolg is verzoeker in dit geval derde en moet hij worden behandeld als derde, zodat verweerster hem schadeloos dient te stellen voor het aan hem toegebrachte lichamelijk letsel.
- 23 Crédito Agrícola Seguros – Companhia de Seguros de Ramos Reais SA (hierna: „verweerster”) betoogt dat het Tribunal Judicial da Comarca de Santarém op goede gronden heeft geoordeeld dat volgens artikel 15, lid 3, van Decreto-Lei 291/2007 „de uitkering van schadeloosstellingen die verschuldigd zijn voor opzettelijk met gestolen voertuigen veroorzaakte ongevallen, waarbij de eigenaar van het gestolen voertuig verzekeringnemer en gelaedeerde is, niet door de aansprakelijkheid van de verzekeraar worden gedekt.” Voor de door verzoeker voorgestane enge uitlegging van voormeld artikel 15, lid 3 (in die zin dat daaronder enkel valt schadeloosstelling voor materiële schade) ontbreekt in feite een rechtsgrondslag.
- 24 Verweerster is voorts van oordeel dat de door verzoeker voorgestane uitlegging indruist tegen artikel 9, lid 1, van de Código Civil, daar de wetgever gelet op de ontstaansgeschiedenis van de wet de bedoeling heeft gehad dat alle soorten schade in gevallen als het onderhavige zouden zijn uitgesloten.

- 25 De door verzoeker voorgestane uitlegging is voorts in strijd met artikel 9, lid 1, van de Portugese Código Civil doordat zij inzonderheid indruist tegen de door de wetgever gewilde eenvormigheid en algemeen met het instituut van de wettelijke aansprakelijkheid. De verzekering is immers bedoeld ter dekking van de aansprakelijkheid van „een ieder die wettelijk aansprakelijk kan zijn voor schade die een derde door een motorvoertuig opkomt”, waarbij de „verzekeringsplicht op de eigenaar van het voertuig rust”. Wanneer werd aanvaard dat de persoon die aansprakelijk is voor het ontstaan van het aan het loutere bestaan (en het mogelijke gebruik in het wegverkeer) van een motorvoertuig verbonden risico in de maatschappij, zelf beschermd is onder het instituut van de wettelijke aansprakelijkheid, als ware hij een derde, zou dat instituut volledig worden ondermijnd, daar een op wettelijke aansprakelijkheid gebaseerde verzekering dient ter dekking van schade van derden en niet van degene wiens aansprakelijkheid juist moet worden gedekt.
- 26 Bovendien is verweerster van oordeel dat de door verzoekster voorgestane uitlegging niet in overeenstemming is met artikel 9, lid 2, van de Código Civil omdat zij niet de geringste steun vindt in de bewoordingen van de wet, zelfs niet ten dele.
- 27 De door verzoekster voorgestane uitlegging druist in tegen artikel 9, lid 3, van de Portugese Código Civil, daar het voorschrift geen onderscheid maakt tussen materiële schade en andere schade en er dus van uit moet worden gegaan dat de wetgever de meest geschikte oplossingen heeft gekozen en zijn redenering op passende wijze tot uitdrukking heeft gebracht.
- 28 Indien de door verzoekster voorgestane uitlegging op het aan de orde zijnde voorschrift werd toegepast, zou verweerster ook gehouden zijn tot vergoeding van lichamelijk letsel dat bij het ongeval is ontstaan voor de plegers van de diefstal, de medeplegers en de passagiers die er kennis van droegen dat het voertuig wederrechtelijk werd gehouden en er uit vrije wil in werden vervoerd. Bij toepassing van de door verzoeker voorgestane uitlegging op het aan de orde zijnde voorschrift zou dit met betrekking tot de eigenaar overbodig worden omdat de uitsluiting van materiële schade van de eigenaar van het voertuig reeds is vastgelegd in artikel 14, lid 2, onder c), van deze wet.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 29 Er bestaat gegronde twijfel over de verenigbaarheid van artikel 14, lid 2, onder b), en artikel 15, lid 3, eerste zinsdeel, van Decreto-Lei 291/2007 met het Unierecht.
- 30 De Portugese voorschriften over de verplichte motorrijtuigenverzekering bepalen in artikel 14, lid 2, onder b) en c), van Decreto-Lei 291/2007 dat van dekking door de verzekering is uitgesloten elke materiële schade die opkomt aan de verzekeringnemer en aan alle personen wier aansprakelijkheid ingevolge

artikel 15, lid 1, van dit besluit gedekt is, inzonderheid de eigenaar van het voertuig.

- 31 De Portugese voorschriften betreffende de verplichte motorrijtuigenverzekering bepalen in artikel 15, lid 3, van Decreto-Lei 291/2007 dat in geval van diefstal, roof of opzettelijk wederrechtelijk gebruik van voertuigen en opzettelijk veroorzaakte ongevallen de verzekering niet de uitkering dekt van de vergoedingen die door de respectieve plegers en medeplegers verschuldigd zijn aan de eigenaar, de vruchtgebruiker, de verkrijger onder eigendomsvoorbehoud of de lessee bij financiële leasing.
- 32 De Portugese wettelijke voorschriften betreffende de verplichte motorrijtuigenverzekering bepalen in artikel 11, lid 2, van Decreto-Lei 291/2007 dat de verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid alle schade dekt die opkomt aan voetgangers, fietsers en andere niet-gemotoriseerde weggebruikers, wanneer en voor zover de wet die van toepassing is op de wettelijke aansprakelijkheid die uit het verkeersongeval voortvloeit, in vergoeding van de schade voorziet.
- 33 Artikel 483 van de Código Civil, betreffende de aansprakelijkheid voor onrechtmatige daad, bepaalt dat hij die opzettelijk of louter door schuld wederrechtelijk het recht van een ander schendt, gehouden is, de gelaedeerde voor de uit die schending voortvloeiende schade schadeloos te stellen.
- 34 Het Hof van Justitie heeft reeds geoordeeld dat artikel 2, lid 1, tweede alinea, van de Tweede richtlijn, en artikel 1 van de Derde richtlijn zich verzetten tegen een nationale regeling krachtens welke de door de verplichte motorrijtuigenverzekering te betalen schadevergoeding op onevenredige wijze kan worden geweigerd of beperkt op grond dat de inzittende heeft bijgedragen tot de door hem opgelopen schade. Het feit dat de betrokken inzittende de eigenaar is van het voertuig waarvan de bestuurder het ongeval heeft veroorzaakt, is irrelevant.
- 35 In zaak C-537/03, Candolin (EU:C:2005:417), heeft het Hof van Justitie verklaard dat artikel 2, lid 1, tweede alinea, van de Tweede richtlijn aldus moet worden uitgelegd dat een wettelijke bepaling of een contractuele clause in een verzekeringspolis, op grond waarvan het gebruik of het besturen van voertuigen van de verzekering is uitgesloten, slechts aan derden die het slachtoffer zijn van een verkeersongeval kan worden tegengeworpen wanneer de verzekeraar kan bewijzen dat de personen die geheel vrijwillig hebben plaatsgenomen in het voertuig dat de schade heeft veroorzaakt, wisten dat het voertuig gestolen was.
- 36 In het onderhavige geval is het slachtoffer van het verkeersongeval eigenaar van het voertuig en verzekeringnemer en is hij door de bestuurder die zijn voertuig had gestolen aangereden terwijl hij zich als voetganger op de weg bevond.
- 37 In de onderhavige zaak rijst een bijzondere vraag, te weten of de verzekeraar de schadeloosstelling moet uitkeren die verschuldigd is aan personen die schade

hebben ondervonden door de deelneming van een motorvoertuig aan het verkeer, wanneer de eigenaar van het motorvoertuig en verzekeringnemer is aangereden door zijn eigen motorvoertuig, dat werd bestuurd door een derde, die het voertuig gestolen had en er de eigenaar opzettelijk mee heeft aangereden.

- 38 Op het gebied van de verplichte motorrijtuigenverzekering mogen de nationale voorschriften aan de hand waarvan het bestaan en de omvang van het recht op schadevergoeding van het slachtoffer van een verkeersongeval moeten worden bepaald niet afdoen aan de doeltreffendheid van de bepalingen van Unierecht op het betrokken gebied. De aan rechtstreeks beroep ten grondslag liggende gedachte is immers juist, de bescherming van de gelaedeerde te waarborgen.